

DOI 10.31558/2307-2318.2023.2.4

УДК 33(477)-021.6"2023":330.322

JEL: E22

Сегеда С.А.

д.е.н., доцент, професор кафедри маркетингу та бізнес-аналітики
Донецький національний університет імені Василя Стуса
ORCID ID: 0000-0002-6179-564X
s.seheda@donnu.edu.ua

ІНВЕСТИВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ

В статті обґрунтовано роль інвестування національного господарства України як важливого чинника прискорення розвитку економіки країни та людини. Встановлено, що головним джерелом інвестицій є власні кошти підприємств і організацій. Тенденції зміни обсягів валової доданої вартості та капітальних інвестицій за галузями економіки протягом досліджуваного періоду були неоднаковими, як і сама їх частка у валовій доданій вартості, що свідчить про різне бачення підприємницьких і державних владних структур до розвитку окремих галузей національного господарства. Виявлено, що інвестування таких сфер національної економіки як наука, освіта, культура, мистецтво, спорт, сільське господарство, які визначають рівень розвитку людини та науково-технічного прогресу, сприяють активізації формування і реалізації людського капіталу та визначають розвиток національної економіки і людини, відбувається за залишковим принципом.

Доведено, що особливої уваги потребує інвестування галузей аграрно-продуктового виробництва, які стабільно забезпечують потреби суспільства в аграрно-продовольчій продукції за науково-обґрунтованими нормами споживання та натуральними товарами повсякденного вжитку, виготовленими з власної сільськогосподарської продукції та продуктів її промислової переробки.

Ключові слова: інвестування, прями інвестиції, капітальні інвестиції, джерела фінансування, валова додана вартість, людський капітал, розвиток, наука, аграрно-продуктове виробництво

Табл. – 3; Літ. – 15

Seheda S.

Doctor of Economic Science, Associate Professor,
Professor of the Department of Marketing and Business Analytics
Vasyl' Stus Donetsk National University
ORCID ID: 0000-0002-6179-564X
s.seheda@donnu.edu.ua

INVESTMENT OF THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE: CURRENT SITUATION AND PRIORITY DIRECTIONS

The article substantiates the role of investment in the national economy of Ukraine as an essential factor in accelerating the development of the country's economy and people. It has been established that the main source of investment is the own funds of enterprises and organizations. The trends of changes in the amount of gross added value and capital investment by the economic sector during the studied period were different, as was their share in gross added value, which indicates a different vision of business and state power structures towards the development of individual branches of the national economy. It was revealed that investing in

such areas of the national economy as science, education, culture, art, sports, and agriculture, which determine the level of human development, scientific and technical progress, contribute to the activation of the formation and realization of human capital and choose the development of the national economy and man, takes place according to residual principle.

It has been proven that special attention is needed for investment in agricultural and food production industries, which stably provide society's needs in agricultural and food products according to scientifically based consumption norms and natural goods of daily use, made from own agricultural products and products of its industrial processing.

Key words: investments, direct investment, capital investment, sources of financing, gross added value, human capital, development, science, agri-food production

Постановка проблеми. Реалізація стратегічних цілей соціально-економічного розвитку країни, однією з яких задекларовано формування інноваційної моделі національної економіки, визначатиметься інвестиціями, їх обсягами, спрямуванням особливо у розвиток людини та пріоритетних сфер і галузей, від яких залежить активізація виробництва на основі інноваційних технологій та формування, розвиток й використання людського капіталу.

Інноваційна модель розвитку економіки передбачає перш за все наявність і використання високорозвинутого людського капіталу. Бо саме людина є джерело і носій інформації, яка здобуває знання, використовує у своїй діяльності та передає їх. Тому закономірно інноваційна модель економіки базується в своїй основі перш за все на високорозвинутих людях, особистостях, які спроможні оволодівати нові знання, сучасні технології, інтелектуалізовані системи машин і механізмів та на їх основі організувати національне виробництво з новими якісними характеристиками організаційного і технологічного характеру, і новими мотиваційними чинниками і відносинами. Зважаючи на архіважливість розвитку аграрно-продуктового виробництва як соціально-економічної системи, в ефективному функціонуванні якої зацікавлене все українське суспільство пріоритетними мають бути традиційні для України галузі аграрної сфери а також ті, що взаємодіють з нею, сприяючи стабільному виробництву якісної екологобезпечної продукції та доведення її до споживача без втрат кількості і якісних характеристик. Бо саме аграрна сфера є і завжди буде першоджерелом здоров'я і життєдіяльності нації. З іншого боку, аграрна сфера має ризиковий характер, бо пов'язана з природним середовищем, залежна від зональних відмінностей, мінливості природно-кліматичних умов та способу і культури господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інвестування національної економіки, у тому числі аграрного сектору економіки, досліджувалися у працях таких українських учених як Мацибора Т.В. [1-2], Пирог О.В. [3], Рощина Н.В., Борданова Л.С. та Мілько І.В. [4], Соколов М.О. та Михайлов А.М. [5], Танасієнко Н.П. та Костюк І.В. [6], Штулер І.Ю та Сержанов В.В. [7]. У той же час недостатньо уваги приділяється питанням інвестування аграрно-продуктового виробництва України як важливого драйвера формування, розвитку і реалізації людського капіталу і національної економіки загалом.

Мета дослідження – проаналізувати сучасний стан інвестування національного господарства України, виявити основні тенденції розвитку інвестиційної діяльності в Україні, в тому числі і аграрному секторі економіки, визначити джерела фінансування капітальних інвестицій в основних галузях економіки та обґрунтувати перспективні напрямки інвестування аграрно-продуктового виробництва країни як одного із важливих чинників формування людського капіталу.

Виклад основного матеріалу. Дослідження обсягів та структури капітальних інвестицій у національне господарство України за роками свідчить про динаміку їх зростання з 189,1 млрд. грн. у 2010 році до 528,8 млрд. грн. у 2021 році, або у 2,7 разу при суттєвій зміні обсягів і структури за джерелами і напрямками фінансування. Основним і

стабільним джерелом фінансування капітальних інвестицій є власні кошти підприємств та організацій, обсяги яких за досліджуваний період зросли у 3,2 разу і становили у 2021 році 362 млрд. грн. з часткою 68,6% у їх загальній сумі, що підвищилась на 7,8 в.п. (табл. 1).

Важливим джерелом за обсягами фінансування капітальних інвестицій і за їх часткою в загальній їх сумі є кошти населення, що спрямовуються на будівництво житла, проте їх зростання становить 37,19%, а частка в структурі джерел знижується. Найвищі темпи зростання фінансування капітальних інвестицій мають місцеві бюджети, кошти яких зросли у 6,9 разу і становили у 2021 році 44,2 млрд. грн., з часткою у загальній сумі – 8,4%, що підвищилась на 5,0 в.п.

Значне місце серед джерел фінансування капітальних інвестицій мають кредити банків та інші позики з тенденцією до збільшення їх суми – на 14,2%, але із зниженням їх частки в загальних обсягах на 7,3 в.п.

Збільшились обсяги фінансування капітальних інвестицій з державного бюджету – з 10,9 млрд. грн. до 48,5 млрд. грн. і з часткою 9,2%, до того ж тенденція до підвищення частки проявляється починаючи з 2015 року. Кошти іноземних інвесторів як джерело фінансування капітальних інвестицій мають тенденцію до зменшення обсягів (у 5,2 разу) та із зниженням їх частки на 2,1 в.п.

Отже, розгалужена система джерел фінансування капітальних інвестицій свідчить про надійність лише одного їх джерела – власних коштів підприємств і організацій, та потребує змінити стриману політику держави щодо фінансування капітальних інвестицій у національне господарство на більш стимулюючу, мотиваційну, оздоровлюючу.

Дослідження капітальних інвестицій відносно їх частки у сумі валової доданої вартості (ВДВ) за роками та галузями національного господарства свідчить, що при збільшенні загальної суми ВДВ у 2021р порівняно з 2010р. в 5,5 разу, інвестиції зросли в 2,8 разу, а їх частка у ВДВ знизилась з 19,1% до 9,7%, або на 9,4 в.п.

Тенденції зміни обсягів валової доданої вартості та капітальних інвестицій за галузями економіки були неоднаковими, як і сама їх частка у ВДВ, що суттєво відрізняється та свідчить про різне бачення підприємницьких і державних владних структур до розвитку окремих галузей національного господарства. Так, за період 2010-2021рр. активно збільшувались капітальні інвестиції у сферу будівництва, обсяги яких у валовій доданій вартості склали 34,14%, у 2015 році було по іншому: їх частка у ВДВ становила 111,65%. Зросли інвестиції як за обсягами так і за часткою в промисловість відповідно у 3,4 разу, але зменшились на 5,7 в.п., а також у діяльність сфери адміністративного та допоміжного обслуговування – з 3,2 млрд. грн. до 8,7 млрд. грн, або у 2,7 разу.

Суттєві обсяги капітальних інвестицій спрямовуються у сільське, лісове та рибне господарство, що зросли за 2010-2021 рр. в 4,2 разу, проте їх частка у ВДВ знизилась на 5,5 в.п.; у сферу державного управління й оборони, обсяги яких збільшились у 7,6 рази, а їх частка у валовій доданій вартості склала 18,6%.

При зростанні валової доданої вартості в аграрному секторі економіки (сільське, лісове та рибне господарство) з 82,9 млрд. грн. до 580,5 млрд. грн. або у 7,0 разу, збільшені обсягів капітальних інвестицій з 11,6 млрд. грн. до 49,1 млрд. грн. або у 4,2 разу; їх частка у ВДВ зменшилась з 14,0% до 8,5%, або на 5,5 в.п.

Таблиця 1

Динаміка і структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування (у фактичних цінах)

Показники	2010р		2015р		2016р		2018р		2019р		2020р		2021р		у % до 2010р
	сума, млн. грн.	%	сума, млн. грн.	%	сума, млн. грн.	%	сума, млн. грн.	%	сума, млн. грн.	%	сума, млн. грн.	%	сума, млн. грн.	%	
Усього інвестицій	189061	100,0	273116	100,0	359216	100,0	578726	100,0	623979	100,0	508217	100,0	528802	100,0	279,7
у т.ч. за рахунок															
коштів державного бюджету	10952	5,8	6920	2,5	9264	2,6	22814	3,9	30834	4,9	44215	8,7	48545	9,2	443,3
коштів місцевих бюджетів	6368	3,4	14260	5,2	26817	7,5	50356	8,7	56480	9,1	52854	10,4	44208	8,4	694,2
власних коштів підприємств та організацій	114964	60,8	184351	67,5	248769	69,3	409585	70,8	408276	65,4	337964	66,5	362693	68,6	315,5
кредитів банків та інших позик	23336	12,3	20740	7,6	27106	7,6	44825	7,8	67233	10,8	34051	6,7	26654	5,0	114,2
коштів інвесторів-нерезидентів	4068	2,2	8185	3,0	9831	2,7	1795	0,3	4664	0,8	2033	0,4	779	0,1	19,1
коштів населення на будівництво житла	20830	11,0	31985	11,7	29933	8,3	34646	6,0	32422	5,2	24903	4,9	28576	5,4	137,2
інших джерел фінансування	8543	4,5	6675	2,4	7496	2,1	14705	2,5	24070	3,9	12197	2,4	17450	3,3	204,3

Джерело: [8]

Знизилась частка капітальних інвестицій у ВДВ в оптову і роздрібну торгівлю, транспорт і складське господарство, операції з нерухомим майном відповідно: на 5,9 в.п., 10,1 в.п., 10,0 в.п. (табл. 2). Викликає здивування, чому зменшені інвестиції у професійну, наукову та технічну діяльність: у відносному значенні – на 11,5 в.п., в освіту відповідно на 2,3 в.п. Близька ситуація з інвестиціями у розвиток мистецтва, спорту, відпочинку: обсяги надто малі – в межах 3 млрд. грн в 2021 році зі зниженням їх частки у ВДВ галузі з 15,7% до 10,0%, або на 5,7 в.п. Залишковий принцип фінансування інвестицій у сфері, що є визначальними для розвитку людини, суспільства є абсолютно недопустимими, тим більше при створенні інноваційної моделі національної економіки.

Дослідження структури капітальних інвестицій та їх динаміки за галузями економіки свідчить, що основна їх сума спрямовується у галузі промисловості, обсяги яких зросли на 237,0% і становлять 191,2 млрд. грн. з часткою 36,2%, що підвищилась на 6,2 в.п. (табл. 3).

Державне управління й оборона у 2021 році займають друге місце за обсягами капітальних інвестицій – 63,4 млрд. грн і часткою 12,0% з найвищими темпами їх зростання (7,6 рази) та підвищенням їх частки на 7,6 в.п. Третє місце за обсягами капітальних інвестицій займає сільське, лісове та рибне господарство, що зросли в 4,2 рази і становлять 49,1 млрд. грн., а їх частка в загальних обсягах збільшилась на 3,2 в.п. У розрахунку на одного зайнятого в аграрному секторі припадало 18,2 тис. грн. капітальних інвестицій, або менше ніж у промисловості у 4,5 разу.

Обсяги прямих інвестицій (акціонерний капітал) в аграрний сектор економіки становили у 2018 році 0,6 млрд. грн., або 1,83%, тоді як в промисловість було спрямовано 10,5 млрд. грн., або 33,36%. Тобто обсяги прямих інвестицій у розрахунку на одного зайнятого становили в аграрному секторі лише 4% відповідного показника у промисловості і 8% – в цілому по економіці [9, с.104]. При цьому рівень середньомісячної номінальної заробітної плати найманих працівників становить 12287 грн. (2021р.), що по відношенню до промисловості становить 82,4%, в цілому до економіки – 87,7%.

Зростали інвестиції також у оптову і роздрібну торгівлю, транспорт і складське господарство та будівництво, обсяги яких підвищились відповідно у 2,3, 1,9 і 1,6 разу. Проте їх частка в загальній сумі знизилась відповідно на 1,8 в.п., 3,3 в.п. і 7,5 в.п. і становила відповідно 8,2, 7,1 і 9,8%.

В структурі капітальних інвестицій за галузями економіки найменші обсяги і найнижча їх частка у професійну, наукову та технічну діяльності – 2,7%, освіту – 0,5%, охорону здоров'я – 2,1% та мистецтво і спорт – 0,6%. Тобто це ті галузі, що безпосередньо визначають рівень розвитку людини та науково-технічного прогресу, сприяють активізації формування і реалізації людського капіталу, а точніше є визначальними розвитку національної економіки, і зокрема людини.

Названі галузі (наука, освіта, мистецтво, охорона здоров'я) і їх розвиток визначають також якість і рівень відповідальності адміністративного й допоміжного персоналу, обслуговування та державного управління, рівень освіченості, інтелектуальності і духовності державних управлінців та службовців і не тільки. Інвестування названих галузей за залишковим принципом призвело до «занепаду національної інноваційної системи, втрати країною важливих наукових шкіл, деградації матеріально-технічної бази наукових установ, міграції наукових кадрів» [10, с.12]. Незадовільне фінансування наукової діяльності відмічають також експерти при порівнянні з країнами ЄС. «Фінансування наукової діяльності відносно ВВП у період до 2014 року відставало від середнього рівня в країнах ЄС майже втричі, а в 2016-2017 рр. вже в чотири рази. Так, у 2016-2017 рр. витрати всіх секторів на виконання наукових досліджень і розробок становили 0,5% ВВП, тоді як відповідний середній рівень по країнах ЄС – 2% (Стратегія «Європа-2020» Європейської комісії поставила завдання довести обсяги фінансування цієї сфери у 2020 р до 3% ВВП)» [10, с.12].

Динаміка валової доданої вартості (ВДВ) капітальних інвестицій та їх частка у ВДВ за галузями економіки України (2010-2021 рр.)

Показники	2010р			2015			2021р		
	ВДВ, млн. грн.	Капітальні інвестиції, млн. грн.	частка інвестицій у ВДВ, %	ВДВ, млн. грн.	Капітальні інвестиції, млн. грн.	частка інвестицій у ВДВ, %	ВДВ, млн. грн.	Капітальні інвестиції, млн. грн.	частка інвестицій у ВДВ, %
Усього	992175	189061	19,06	1689387	273116	16,17	5459574	528802	9,69
Сільське, лісове та рибне господарство	82948	11568	13,95	239806	30155	12,57	580519	49127	8,46
Промисловість	250774	56725	22,62	393142	87656	22,30	1129086	191176	16,93
Будівництво	36648	32790	89,47	38928	43464	111,65	151826	51833	34,14
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	162171	18868	11,63	273989	20663	7,54	755201	43406	5,75
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	87269	19592	22,45	134978	18704	13,86	303614	37375	12,31
Інформація та телекомунікації	33648	8654	25,72	72596	22975	31,65	246021	20128	8,18
Фінансова та страхова діяльність	62609	5883	9,40	67512	6448	9,55	165316	8106	4,90
Операції з нерухомим майном	60020	10264	17,10	123021	11899	9,67	304060	21490	7,07
Професійна, наукова та технічна діяльність	27753	5648	20,35	55789	4065	7,29	159284	14102	8,85
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	12236	3171	25,92	21624	6535	30,22	69275	8709	12,57
Державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування	53454	8324	15,57	95085	13942	14,66	341242	63399	18,58
Освіта	55726	1935	3,47	82778	1540	1,86	236599	2734	1,16
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	41457	2295	5,54	51480	2367	4,60	140401	11270	8,03
Мистецтво, спорт розваги та відпочинок	6391	1004	15,71	12357	1044	8,45	30729	3064	9,97
Надання інших видів послуг	8966	669	7,46	14356	266	1,85	40444	792	1,96

Джерело: [8]

Таблиця 3

Динаміка і структура капітальних інвестицій за галузями економіки (у фактичних цінах)

Показники	2010р		2015р		2020р		2021р		2021р у % до 2010р
	сума, млн.грн.	%	сума, млн.грн.	%	сума, млн.грн.	%	сума, млн.грн.	%	
Усього інвестицій	189061	100,00	273116	100,00	508217	100,00	528802	100,00	279,70
Сільське, лісове та рибне господарство	11568	6,12	30155	11,04	50680	9,97	49127	9,29	424,68
Промисловість	56725	30,00	87656	32,09	180537	35,52	191176	36,15	337,02
Будівництво	32790	17,34	43464	15,91	39615	7,79	51833	9,80	158,08
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	18868	9,98	20663	7,57	41685	8,20	43405	8,21	230,04
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	19592	10,36	18704	6,85	34885	6,86	37375	7,07	190,77
Інформація та телекомунікації	8654	4,58	22975	8,41	22382	4,40	20128	3,81	232,59
Фінансова та страхова діяльність	5883	3,11	6448	2,36	11979	2,36	8106	1,53	137,79
Операції з нерухомим майном	10264	5,43	11899	4,36	19940	3,92	21489	4,06	209,36
Професійна, наукова та технічна діяльність, у т.ч. наукові дослідження та розробки	5648	2,99	4065	1,49	11823	2,33	14102	2,67	249,68
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	3171	1,68	6535	2,39	8624	1,70	8709	1,65	274,64
Державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування	8324	4,40	13942	5,10	62303	12,26	63399	11,99	761,64
Освіта	1935	1,02	1540	0,56	3740	0,74	2733	0,52	141,24
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2295	1,21	2367	0,87	14836	2,92	11269	2,13	491,02
Мистецтво, спорт розваги та відпочинок	1004	0,53	1044	0,38	2773	0,55	3063	0,58	305,08
Надання інших видів послуг	669	0,35	266	0,10	464	0,09	792	0,15	118,39

Джерело: [8]

Глобалізаційні зміни світової економіки, трансформація і відкритість національного господарства, кардинальні зміни виробничої структури аграрного сектору України зумовлюють необхідність переосмислення критерію ефективності, причинно-наслідкових зв'язків людини з природою і навколишнім середовищем, та потребують нових достовірних знань щодо впливу цих процесів на розвиток національної економіки та життєдіяльність нації. Отже потребують відповідного збільшення фінансування наукових досліджень як фундаментального так і прикладного характеру. При цьому закономірно дотримуватись положень закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність, а саме: ст.48, відповідно до якої «держава забезпечує бюджетне фінансування наукової і науково-технічної діяльності у розмірі 1,7 відсотка валового внутрішнього продукту України» [11].

Розвиток як економічна категорія, що відображає закономірний процес позитивних змін у свідомості людини та активізацію науково-технічного прогресу [12, с.19; 9, с.49], має забезпечити якісно високий рівень продуктивних сил і виробничих відносин. Відповідно необхідні дослідження, що становлять основу функціонування національної економіки, а саме: характер і структура базових продуктивних сил, головною в структурі яких є людина, і виробничих відносин у суспільстві, відносин людини з природою.

Технологічна революція, інформаційна епоха, формування «суспільства знань» змінює не тільки структуру, а й характер функціонування продуктивних сил та місце, значення і задачі людини [13, с.7], а, отже, потребує активного формування людського капіталу з його структурними складовими: фізичним, інтелектуальним і духовним розвитком [14, с.18]. Його ефективно використання активізуватиме розвиток науки як фундаментальної так і прикладної, що становить основу прискорення розвитку науково-технічного прогресу.

Формування капіталу людини, особистості, що сумарно становить людський капітал, є найбільш структурованим за напрямками і джерелами фінансування інвестицій, що включають інвестиції в освіту, охорону здоров'я й надання соціальної допомоги; наукову та технічну діяльність, у тому числі в наукові дослідження і розробки; у розвиток мистецтва, спорту, культури.

Розвиток особистості, самореалізація її здібностей потребує створення умов на всіх етапах фізичного зростання і розвитку людини, її виховання, навчання, працевлаштування, повноцінної життєдіяльності. «Розум, інтелект узагалі формуються тільки в процесі індивідуального засвоєння, культури мислення, створеної працею всіх попередніх поколінь» [14, с. 21-22]. Потрібна праця багатьох фахівців протягом перших 20-ти років, які забезпечують розвиток людини, нагромадження фізичних сил, здобуття освіти, набуття професії, підвищення кваліфікації тих працівників, які своєю працею формують вартість людського капіталу, рівень розвитку людини, її розум.

Рівень розвитку людини, її фізичний стан, освіченість професійність, духовність визначають її спроможність не тільки продуктивно господарювати, а й забезпечувати самовідтворення і самореалізацію всіх структурних складових свого потенціалу. Вчені стверджують і не безпідставно, що головним пріоритетом розвитку у новому столітті буде Людина, як гармонічна складова розвитку природи, Всесвіту. Лише в суспільстві, орієнтація якого буде спрямована на інвестування людини, її фізичного, інтелектуального і духовного розвитку можливий інноваційний тип виробництва, де будуть використані нові знання, розробка і впровадження новітніх технологій, передача з покоління в покоління знань, вміння, навичок, забезпечення конкурентоспроможності національного господарства.

Особливої уваги потребує інвестування галузей аграрно-продуктового виробництва, що стабільно забезпечують потреби суспільства в аграрно-продовольчій продукції за науково-обґрунтованими нормами споживання та натуральними товарами повсякденного вжитку, виготовленими з власної сільськогосподарської продукції та продуктів її промислової переробки. До того ж необхідно при цьому формувати резервні (страхові)

фонди як умову забезпечення продовольчої безпеки країни.

Продукція аграрно-продуктового виробництва є важливішою ланкою в системі зовнішньоторговельних зв'язків, займаючи до 80% обороту в товарній структурі зовнішньої торгівлі. До того ж є можливості, а отже і необхідність, нарощувати свій виробничий потенціал, особливо розширюючи сферу виробництва готових до споживання аграрно-продовольчих продуктів та товарів першої необхідності, виготовлених на натуральній основі. Тому першочергово інвестиції мають бути спрямовані в аграрно-продуктове виробництво як основа не тільки продовольчої безпеки країни, а й національної безпеки, країни в цілому.

Треба також зважати на те, що за рядом продуктів аграрно-продуктового виробництва (зокрема м'яса і м'ясопродуктів, молока і молокопродуктів, плодово-ягідної продукції та ін.) не забезпечується ємність внутрішнього ринку, що робить його вразливим з точки зору цінової ситуації, це по-перше; по-друге, населення недоспоживає протягом тривалого періоду необхідні продукти життєдіяльності відповідно до раціональних норм споживання [9, с.222], що негативно відбивається на здоров'ї нації [15, с.51]. Отже, є потреба в інвестуванні м'ясо- та молокопродуктового підкомплексів, як пріоритетних в системі АПК.

Є нагальна потреба фінансування капітальних інвестицій у відродження льонопродуктового підкомплексу, його галузі – льонарства, насінництва льону та підприємств з промислової переробки льонопродукції – насіння та льоносоломки. Насіння льону – унікальний продукт для отримання харчової та технічної олії з особливими біологічними та функціональними властивостями, високим вмістом біологічно активних речовин, макро-, мікроелементів, що можуть використовуватись також у фармакології.

Галузь льонарства традиційно була однією з ефективних у господарствах зони Полісся нині незрозуміло чому занедбана. Льон-довгунець у 1970 році займав 238 тис. га посівів з часткою в структурі технічних культур – 6,0%, у 1990 – відповідно 172 тис. га і 4,6%, то у 2020 році менше 1 тис. га або 0,02% [16]. Якщо посіви стратегічно важливої енергетичної і технічної культури – цукрових буряків практично приведені у відповідність до потреб у цукрі лише внутрішнього ринку, то льон-довгунець взагалі виведений з полів України. Замість того Україна за валюту по імпорту за 2016-2020 рр. закупила текстильні матеріали та текстильні вироби на суму 9,2 млрд. дол. США [17, с.169-170]. В числі цих матеріалів бавовна, синтетичні або штучні нитки, синтетичні волокна. Тобто з внутрішнього національного ринку виведено натуральні екологічні продукти льонувиробництва (одяг, білизна, тканини, нитки та ін.), що традиційно споживались населенням України та оберігали здоров'я нації, забезпечували населення робочими місцями, а державний бюджет надходженнями. Разом з тим ринок заповнився синтетичними продуктами «second hand» небезпечними для здоров'я людини. Тому проблема фінансування капітальних інвестицій у відродження льонопродуктового (теж – коноплепродуктового) підкомплексу уже сьогодні має бути однією з пріоритетних для забезпечення здорової життєдіяльності населення країни та вирішення інших важливих для українців соціально-економічних проблем [9, с.393].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, інвестиції мають спрямовуватись на відновлення й інноваційний розвиток виробничих потужностей з доробки, промислового зберігання і глибокої переробки сільськогосподарської продукції та супутньої продукції промислових підприємств з врахуванням резервних потужностей з метою виробництва продовольчих товарів з більшою доданою вартістю, товарів повсякденного вжитку, виготовлених з сільськогосподарської продукції, отже, екологічних та біоенергетичних продуктів. Це розширить сферу прикладання праці, змінить сировинний характер аграрного виробництва на продуктовий, посилить розвиток інтеграційних процесів – органічної взаємодії між галузями сільського господарства і промисловості – важливішого мотиватора раціонального використання сільськогосподарської продукції й підвищення ефективності її виробництва, забезпечить

збільшення робочих місць і зупинить міграцію найбільш продуктивної частини населення, знизить енергетичну залежність країни від зовнішнього постачальника.

Формування інноваційної моделі національного аграрно-продуктового виробництва, в основі якої знання та новітні технології, зумовлює на макроекономічному рівні зміну структури і характеру продуктивних сил, що мають спрямовуватися перш за все у формування людського капіталу та створення надійного блоку зі зберігання та глибокої переробки продукції аграрного сектору. Це потребує першочергово інвестицій та розбудову відповідних підприємств і спеціальних служб та організації стимулюючих виробничих відносин, як мотиваційного чинника активізації інвестиційних процесів. При цьому необхідна зміна критерію ефективності, в основі якого має бути не тільки прибуток, основними джерелами якого є «фінансові спекуляції» та необмежене зростання цін на продукти природних монополій, що сконцентровані у кількох фінансово-промислових групах (ФПП). В результаті сфери, від яких залежить розвиток суспільства і національної економіки обмежені в ресурсах, а саме: наука, освіта, охорона здоров'я, аграрний сектор.

Соціально-економічна значимість інвестицій у функціонування кожного продуктового підкомплексу, конкретної галузі аграрної сфери зачіпає інтереси всього населення країни як споживачів не тільки аграрно-продовольчої продукції, а й товарів промислового походження, вироблених із сільськогосподарської продукції (текстиль, одяг, взуття, фармакологічні препарати, парфуми та ін.) та з супутніх продуктів промислової переробки, а також енергетичних ресурсів. Це з одного боку, з іншого, інвестиції у розвиток галузей аграрно-продуктового виробництва сприяють створенню нових робочих місць не тільки у сільській місцевості, та позитивному вирішенню багатьох соціально-економічних проблем.

Основним засобом та інструментом управління інвестиціями в аграрно-промислову сферу є науково-обґрунтовані інвестиційні програми розвитку кожного зокрема аграрно-продуктового підкомплексу, як структурна складова Державної програми соціально-економічного розвитку галузі. Вони мають розроблятися на тривалий період – 5, 10, 20 років або й на триваліший період.

Має бути розроблена науково-обґрунтована інвестиційна програма розвитку кожного продуктового підкомплексу з метою активізації інвестиційної діяльності, визначення джерел, форм, суб'єктів і напрямів залучення інвестицій. Концентрація зусиль має спрямовуватися на забезпечення вирішення важливіших проблем розвитку, зміцнення виробничого потенціалу, удосконалення його структурних складових, перехід на інноваційні технології, формування й використання високопрофесійного інтелектуального людського капіталу та соціально-економічний розвиток села з урахуванням особливостей регіональних природно-кліматичних умов господарювання та соціально-економічних потреб суспільства.

Пріоритетними сферами інвестування на рівні економіки країни мають бути національна наука і освіта, що є визначальними розвитку людини, її кваліфікаційності, професійності, інтелектуальності, а отже спроможності сприймати, творити і розвивати нові ідеї, творчі помисли, виготовляти нові продукти, оволодівати сучасними технологіями, організовувати творчі колективи з прогресивним критичним мисленням, спроможності здійснювати нові прогресивні наукові розробки, що активізуватимуть інноваційну діяльність. Саме ці сфери, а також охорона здоров'я забезпечують розвиток потенціалу людини, сприяють активній життєдіяльності та формування інноваційного типу національної економіки.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Мацибора Т.В. Інвестиції в людський капітал як умова розвитку інноваційної економіки. *Економіка АПК*. 2016. № 12. С. 69-75.

2. Мацибора Т. В. Тенденції розвитку інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки України. *Економіка АПК*. 2020. № 4. С. 26-34. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202004026>
3. Пирог О.В. Тенденції інвестування національного господарства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2013. № 767. С. 343-349. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2013_767_50
4. Рощина Н.В., Борданова Л.С., Мілько І.В. Особливості залучення прямих іноземних інвестицій в Економіку України. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2017. № 14. <https://doi.org/10.20535/2307-5651.14.2017.108764>
5. Соколов М.О., Михайлов А.М. Формування інвестиційних ресурсів в економіці України в умовах глобалізації. *Економіка АПК*. 2017. № 12. С. 44-51.
6. Танасієнко Н.П., Костюк І.В. Проблеми і перспективи залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління : електрон. наук.-практ. журн.* 2018. Вип. 3 (14). С. 112-117. Режим доступу: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/14_2018/20.pdf
7. Штулер І.Ю., Сержанов В.В. Державна політика залучення інвестицій у стратегії розвитку національних економік. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 16 (2). С. 162-166. Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg>
8. Статистичний щорічник України (За роками). Державна служба статистики України. Режим доступу: <https://ukrstat.gov.ua>
9. Сегеда С.А. Аграрно-продуктове виробництво України: монографія. Вінниця: Видавництво ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2020. 638 с.
10. Богдан Т. Руйнація української науки як наслідок кланово-олігархічного ладу. *Дзеркало тижня*. 2018. № 13. С. 12.
11. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 3. Ст. 25.
12. Сегеда С. А. Методологічні основи категорії «розвиток»: філософський аспект. *Економіка та держава*. 2018. № 10. С. 19. DOI: [10.32702/2306-6806.2018.10.14](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2018.10.14)
13. Мельник Л. Г. Фундаментальные основы развития. Сумы ИТД «Университетская книга», 2003. С. 7.
14. Коденська М. Ю., Нестерчук Ю. О., Соколюк С. Ю., Соколюк К. Ю. Людський капітал в системі соціально-економічних відносин. Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2017. 169 с.
15. Seheda S., Datsenko G., Otkalenko O., Musil P. The agrarian food consumption in Ukraine and its association with socio-demographic indicators of human development. *Economic Annals-XXI*. 2019. No 1-2 (175). P. 45-52.
16. Сільське господарство України» (За роками). Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ukrstat.gov.ua>
17. Сегеда С.А. Статистичний аналіз товарів повсякденного вжитку, виготовлених з продукції аграрно-продуктового виробництва. *Бізнес інформ*. 2020. № 1. С. 164-174. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-1-164-174>

REFERENCES

1. Matsybora T.V. (2016) Investytsii v liudskyi kapital yak umova rozvytku innovatsiinoi ekonomiky. *Ekonomika APK*. №12. S. 69-75.
2. Matsybora T.V. (2020) Tendentsii rozvytku investytsiinoi diialnosti v ahrarnomu sektori ekonomiky Ukrainy. *Ekonomika APK*. №4. С. 26-34. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202004026>
3. Pyroh O.V. (2013) Tendentsii investuvannia natsionalnoho gospodarstva. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha». Menedzhment ta pidpriumnytstvo v*

Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku. №767. S. 343-349. Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2013_767_50

4. Roshchyna N.V., Bordanova L.S., Milko I.V. (2017) Osoblyvosti zaluchennia priamykh inozemnykh investytsii v Ekonomiku Ukrainy. *Ekonomichnyi visnyk NTUU «Kyivskiy politekhnichnyi instytut»*. №14. <https://doi.org/10.20535/2307-5651.14.2017.108764>

5. Sokolov M.O., Mykhailov A.M. (2017) Formuvannia investytsiinykh resursiv v ekonomitsi Ukrainy v umovakh hlobalizatsii. *Ekonomika APK*. №12. S. 44-51.

6. Tanasienko N.P., Kostiuk I.V. (2018) Problemy i perspektyvy zaluchennia priamykh inozemnykh investytsii v ekonomiku Ukrainy. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia : elektron. nauk.-prakt. zhurn.* Vyp. 3 (14). S. 112-117. Rezhym dostupu: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/14_2018/20.pdf

7. Shtuler I.Iu., Serzhanov V.V. (2017) Derzhavna polityka zaluchennia investytsii u stratehii rozvytku natsionalnykh ekonomik. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia : Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*. Vyp. 16 (2). S. 162-166. Rezhym dostupu: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg>

8. Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy (Za rokamy). Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Rezhym dostupu: <https://ukrstat.gov.ua>

9. Seheda S.A. Ahrarno-produktive vyrobnytstvo Ukrainy: monohrafiia. Vinnytsia: Vydavnytstvo TOV «Merkiuri-Podillia», 2020. 638 s.

10. Bohdan T. Ruinatsiia ukrainskoi nauky yak naslidok klanovo-oliharkhichnoho ladu. *Dzerkalo tyzhnia*. 2018. № 13. S. 12.

11. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 26.11.2015 r. № 848-VIII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2016. № 3. St. 25.

12. Seheda S.A. (2018) Metodolohichni osnovy katehorii «rozvytok»: filosofskiy aspekt. *Ekonomika ta derzhava*. №10. S.19. DOI:[10.32702/2306-6806.2018.10.14](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2018.10.14)

13. Melnyk L. H. Fundamentalnye osnovy razvytyia. Sumy YTD «Unyversytetskaia knyha», 2003. S. 7.

14. Kodenska M. Yu., Nesterchuk Yu. O., Sokoliuk S. Yu., Sokoliuk K. Yu. (2017) Liudskiy kapital v systemi sotsialno-ekonomichnykh vidnosyn. Uman: Vydavets «Sochinskyi M.M.», 169 s.

15. Seheda S., Datsenko G., Otkalenko O., Musil P. (2019) The agrarian food consumption in Ukraine and its association with socio-demographic indicators of human development. *Economic Annals-XXI*. No 1-2 (175). P. 45-52.

16. Silske hospodarstvo Ukrainy» (Za rokamy). Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://ukrstat.gov.ua>

17. Seheda S.A. (2020) Statystychnyi analiz tovariv povsiakdennoho vzhytku, vyhotovlenykh z produktsii ahrarno-produktovoho vyrobnytstva. *Biznes inform.* №1. S.164-174. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-1-164-174>